

BOUWHISTORISCH ONDERZOEK

HERBESTEMMING ENGELENWEIJ SCHOONEBEEK

W. BAKKER, H. KEMKERS, D. VAN KLINKEN, A. LEERTOUWER, S. VUIJST EN M. ZINGER
PROJECTGROEP C

Projectgegevens

Project: Herbestemming Engelenweij Schoonebeek
Adres: Oostersebos 11, 7761 PS Schoonebeek

Contactgegevens opdrachtgever

Opdrachtgever: Monumentenwacht Drenthe
Contactpersonen: Ronald Nijmeijer (Monumentenwacht Drenthe)
Eefje van Duin (Directeur Monumentenwacht Drenthe)
Email: r.nijmeijer@monumentenwacht-drenthe.nl
Telefoonnummer: 06-46 090 671 (Ronald Nijmeijer)
06-49 312 048 (Eefje van Duin)

Contactgegevens projectteam

Naam	Studentnr.	Email	Mobiele nummer	Studie
Bakker WM, Wesley	373942	w.m.bakker@st.hanze.nl	06-13553543	BK
Kemkers H, Hidde	405392	h.kemkers@st.hanze.nl	06-40412252	BK
Klinken DS van, Dévi	388762	d.s.van.klinken@st.hanze.nl	06-30572851	BK
Leertouwer A, Anouk	399481	a.leertouwer@st.hanze.nl	06-39587415	BK
Vuijst ST, Stefan	406042	s.t.vuijst@st.hanze.nl	06-22114401	BK
Zinger MLA, Marco	339981	m.l.a.zinger@st.hanze.nl	06-42862303	VM
CSJB herontwikkeling		csjb@outlook.com		

Projectgroep: C

Gepubliceerd op: 17 maart 2022, Groningen
Geschreven in opdracht van Hanzehogeschool Groningen

Inhoud

Begrippenlijst.....	5
1 Taakverdeling	6
2 Inleiding	7
2.1 Aanleiding	7
2.2 Probleemstelling	7
2.3 Doelstelling	8
2.4 Onderzoeksvragen	8
3 Onderzoeksmethoden en onderzoeksinstrumenten	9
3.1 Bouwhistorisch onderzoek.....	9
3.2 Kwalitatief onderzoek.....	10
3.2.1 Deskresearch	10
3.2.2 Fieldresearch	10
3.2.3 Interview.....	10
3.3 Resultaten	10
4 Gebruiksgeschiedenis.....	12
5 Het gebied en de context	13
5.1 Schoonebeek door de jaren heen.....	13
5.2 Huidige situatie	15
5.3 Conclusie	16
6 Het gebouw en het cluster	17
6.1 Algemeen	17
6.2 Woonhuis.....	18
6.3 Schuur	20
6.4 Conclusie	22
7 De ruimtes	23
7.1 Algemeen	24
7.2 Hoofdgebouw.....	24
7.3 Schuur	27
7.4 Conclusie	28
8 De elementen	30
8.1 Woonhuis.....	30
8.2 Schuur	32
8.3 Conclusie	34
9 De componenten	35

9.1 Woonhuis	35
9.2 Schuur	36
9.3 Conclusie	37
10 Conclusie – waardestelling	38
Bibliografie.....	40
Bijlagen	41
Bijlage I – Overzicht gebouwen Schoonebeek naar bouwjaar	41
Bijlage II – Fotorapportage componenten woongedeelte	42
Bijlage III – Fotorapportage componenten schuur.....	43
Bijlage IV – Plattegrond componenten woongedeelte Engelenweij.....	44
Bijlage V – Plattegrond componenten schuur Engelenweij	45

Begrippenlijst

Baander:

Grote deuren, vaak aan de kop- of achtergevel van een gebouw gesitueerd die vaak toegang verleenden tot de stallen van boerderijen. (wikipedia, z.d.)

Deskresearch

Onderzoek wat niet op locatie is uitgevoerd. Vaak bestaat dit uit onderzoek wat is gedaan via internet.

Fieldresearch

Onderzoek/inventarisatie wat op locatie is uitgevoerd.

Duurzaam:

“Het milieu weinig belastend” (Van Dale, z.d.). Dingen die geproduceerd of verkregen zijn op een manier die het milieu en de natuur zo min mogelijk belast. (onzetaal, 2021)

Energiezuinig:

“Wat weinig energie verbruikt” (ensie.nl, 2018)

Hallenhuisboerderij:

Een hallenhuisboerderij is een langgerekte boerderij die bestaat uit drie beuken en gedragen wordt door ankerbalkgebinten. (Schotte, z.d.)

Kop-rompboerderij:

Boerderijtype waarin twee delen duidelijk te onderscheiden zijn. Dit type boerderij werd voornamelijk gebouwd rond 1930 in Drenthe en Friesland. (Graaf, z.d.)

PvE

Programma van Eisen: lijst waarin de wensen en eisen van de opdrachtgever beschreven staan

Underschoer:

Sommige boerderijen uit de 17^e en de 18^e eeuw hebben baanderdeuren die iets teruggeplaatst zijn. Als de baanderstijlen onder het laatste gebint zijn teruggeplaatst wordt de nis die ontstaat een ‘baandernis’ genoemd. Als het dak gedeeltelijk over deze baandernis loopt is sprake van een underschoer. Aan beide kanten van de baandernis is meestal een paarden- of varkensstalling gelegen. (Ronald Stenvert, 2001)

Veenontginningsdorp

Veenontginningsdorpen zijn dorpen die vaak te herkennen zijn aan de lineaire bebouwing. De dorpen ontstonden vaak al in de vroege middeleeuwen en werden afgewaterd door de zogenaamde tochten en weteringen. (Haartsen, 2009)

1 Taakverdeling

De onderzoeksfase van dit project bestaat uit een drietal onderdelen: bouwhistorisch-, bouwtechnisch- en een functieonderzoek. Voor elk onderzoek is een taakverdeling opgesteld. Onderstaand tabel (zie Tabel 1) illustreert de taakverdeling m.b.t. het bouwhistorisch onderzoek. Dit betreft de taak als onderzoeker, auteur en controleur.

De vijf beschouwingsniveaus waar onderzoek naar gedaan is zijn vervolgens onderverdeeld onder de drie auteurs.

TABEL 1 TAAKVERDELING ONDERZOEKEN

BHO	Onderzoeker	Auteur	Controleur
Anouk	X	X	
Hidde	X		X
Marco	X	X	
Stefan	X		X
Dévi	X		X
Wesley	X	X	
	Anouk	Wesley	Marco
1 Context			X
2 Het gebouw	X		
3 Ruimtes		X	
4 Elementen	X	X	
5 Componenten			X

2 Inleiding

In dit rapport zal worden gekeken naar de geschiedenis van de Engelenweij, een boerderij aan de Oostersebos 11 (voormalig Vos van Steenwijklaan) in Schoonebeek. De Engelenweij wordt door het monumentenregister omschreven als een boerderij met achterbaander en onderschoer uit 1828. Echter, uit onderzoek blijkt onder andere dat het gebouw en de naastgelegen schuur een ontstaansgeschiedenis hebben die nog minstens honderd jaar verder terug gaat in de tijd.

In het rapport zijn vijf beschouwingsniveaus belicht. Dit zijn:

1. Het gebied en de context (hoofdstuk 5)
2. Het gebouw en het cluster (hoofdstuk 6)
3. De ruimtes (hoofdstuk 7)
4. De elementen (hoofdstuk 8)
5. De componenten (hoofdstuk 9)

Het bouwhistorisch onderzoek is het eerste onderzoek in een reeks van drie onderzoeken wat uit zal worden gevoerd om een antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag:

‘Hoe kan een duurzame en energiezuinige herbestemming worden gerealiseerd voor de Engelenweij, waarbij de monumentale waarden behouden blijven en worden versterkt?’

Aan de hand van een gedegen onderzoek naar de vijf beschouwingsniveaus zal een antwoord worden gegeven op de volgende deelvraag:

“Welke cultuurhistorische aspecten zijn nog aanwezig in of rondom de Engelenweij en moeten tijdens de herbestemming bewaard blijven?”

2.1 Aanleiding

Wanneer een monumentaal pand van functie veranderd of wordt aangepast aan de huidige tijd komen daar doorgaans grote ingrepen bij kijken. Het is dan ook belangrijk om het gebouw, wanneer het cultuurhistorisch waardevol is, van tevoren te onderzoeken, nauwkeurig te beschrijven en te documenteren.

Er kan dan worden vastgelegd wat waardevol is om te behouden en wat eventueel veranderd of gesloopt mag worden. Een bouwhistorische verkenning is hiertoe het geëigende middel. Aan de hand van documenten uit het verleden, mondelinge overlevering, oude foto's en vooral datgene wat het gebouw nog zelf te vertellen heeft, wordt het object nauwkeurig gedocumenteerd en beschreven.

2.2 Probleemstelling

De Engelenweij is een hallenhuishoerderij met achterbaander die tot 2021 eigendom was van Willem en Ria van Engelshoven. Zij zijn hier een teambuildingsaccommodatie gestart waar onder andere kookworkshops gevolgd konden worden. Hun doel was om het gebouw zo veel mogelijk in de oorspronkelijke status te houden en om bezoekers het gevoel mee te geven dat ze zich in het honderd jaar geleden bevonden. Echter, in 2021 heeft het gebouw zijn functie verloren doordat Willem en Ria uit elkaar gingen. Willem is in het woongebouw blijven wonen en heeft het erf verkocht aan Manfred Lippold. Hij ziet veel potentie in het gebouw alleen weet nog niet welke functie het beste in de boerderij en de naastgelegen schuur passen.

2.3 Doelstelling

Het doel van het bouwhistorisch onderzoek is het in kaart brengen van de monumentale elementen van de huidige situatie en het onderzoeken historische gebeurtenissen die hiertoe van belang zijn geweest.

2.4 Onderzoeksvragen

Om de eerder in dit hoofdstuk benoemde deelvraag te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van de vijf waardestellingen: context, het gebouw, ruimtes, elementen en componenten. Per waardestelling is een onderzoeksvraag opgesteld:

1. *“Wat is de onderlinge relatie tussen het gebouw en zijn omgeving?”*
2. *“Wat zijn de kenmerken van de hoofdvorm van het gebouw?”*
3. *“Wat zijn de historische kenmerken van de ruimten zelf en de relatie tussen deze ruimten?”*
4. *“Welke historisch constructieve en esthetische elementen zijn in de Engelenwijk typerend?”*
5. *“Wat zijn de historische kenmerkende details van de Engelenwijk?”*

De onderzoeksvragen worden in de volgende hoofdstukken beantwoord.

3 Onderzoeksmethoden en onderzoeksinstrumenten

Voor het bouwhistorisch rapport wordt een kwalitatief onderzoek gedaan. Dit type onderzoek wordt gebruikt om concepten, gedachten of ervaringen te begrijpen. Met kwalitatief onderzoek kun je inzicht verkrijgen in onderwerpen waar nog weinig kennis over is. Veelgebruikte kwalitatieve dataverzamelingmethoden zijn interviews met open vragen, kwalitatieve observaties en literatuurstudies over concepten of theorieën.

Voor dit onderzoek zal zowel desk- als fieldresearch worden toegepast. Deskresearch houdt in dat informatie gezocht en ontleend wordt uit eerdere onderzoeken of vrijgegeven documenten. Deze documenten zijn voornamelijk afkomstig van de opdrachtgever of de betreffende docent, hierdoor wordt ervan uitgegaan dat deze informatie correct is. Doordat de informatie door derden verkregen wordt, is het secundair onderzoek en deze documenten worden dan ook opgenomen in de literatuurlijst.

Voor het uitvoeren van het onderzoek worden de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek van de Rijksdienst voor Cultuur Erfgoed gevolgd. In dit document zijn drie vormen van bouwhistorisch onderzoek beschreven, wij hanteren we de bouwhistorische opname. Het doel van een bouwhistorische opname is te bepalen welke architectonische en bouwkundige elementen behouden moeten blijven bij de herbestemming van het gebouw. We richten ons in dit onderzoek op de vijf beschouwingsniveau's die hierin worden genoemd.

Daarnaast wordt gebruik gemaakt van fieldresearch. Bij fieldresearch wordt er onderzoek gedaan naar informatie dat nog niet beschikbaar is. In dit geval wordt deze informatie gemeten bij de Engelenweij. Om deze informatie te verkrijgen worden verschillende methodes toegepast op basis van kwalitatief onderzoek. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld interviews en inspecties.

3.1 Bouwhistorisch onderzoek

Het onderzoek dat wordt uitgevoerd, is het bouwhistorisch onderzoek. Dit onderzoek is van belang om de cultuurhistorische en monumentale waarde van de Engelenweij te bepalen. Hierdoor ontstaat een duidelijk beeld over hoe de boerderij is opgebouwd door de jaren heen. Dit is van grote waarde om de rest van het hoofdonderzoek uit te kunnen voeren. Het uitgangspunt van dit onderzoek is om te bepalen welke onderdelen van de Engelenweij behouden moeten worden en welke aangepast kunnen worden.

Welke onderdelen behouden moeten worden, wordt bepaald aan de hand van de waardestelling van de verschillende onderdelen van het gebouw. Aan deze verschillende onderdelen wordt een waarde toegekend. Dit zijn de volgende waardes:

- Hoge monumentwaarde; van groot belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.
- Positieve monumentwaarde; van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.
- Indifferente monumentwaarde; van geen of relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.
- Storende elementen; Dit heeft geen monumentale waarde en kan verwijderd worden.

De verschillende waardes worden toegekend aan onderdelen op 5 verschillende beschouwingsniveaus. De beschouwingsniveaus zijn als volgt:

- Het gebied en de context;
- Het gebouw en het cluster;
- De ruimten;
- De elementen;
- De componenten;

3.2 Kwalitatief onderzoek

Om een antwoord te krijgen op de hoofdvraag (zie hoofdstuk 3.1) wordt een kwalitatief onderzoek gedaan. Onder deze onderzoeksmethoden vallen een aantal onderzoeksinstrumenten die nodig zijn om de gewenste resultaten te verkrijgen. Deze worden hieronder verder beschreven.

3.2.1 Deskresearch

Met deskresearch wordt literatuuronderzoek bedoeld. Door middel van literatuuronderzoek wordt de cultuurhistorie van de Engelenweij gevonden. Zo wordt door middel van een tijdlijn (zie hoofdstuk 4 gebruiksgeschiedenis) inzicht gegeven in de gebeurtenissen van afgelopen jaren van de Engelenweij. Deze informatie wordt gehaald uit online bronnen, interviews, maar ook uit het Drents archief.

3.2.2 Fieldresearch

Naast deskresearch wordt ook fieldresearch gedaan. Zo is er een locatiebezoek aan de Engelenweij om de omgeving en de Engelenweij te analyseren. Om de cultuurhistorische kenmerken te vinden, wordt er geobserveerd op de locatie en vervolgens geanalyseerd. Met behulp van foto's worden deze kenmerken beschreven.

3.2.3 Interview

Om een beter beeld te krijgen over de historie van de Engelenweij, is er een interview gehouden met de huidige bewoner. Deze bewoner weet veel van de historie en kan met de kennis die hij bezit over de Engelenweij een vertekend beeld geven. Dit interview bevatte open vragen.

3.3 Resultaten

Aan de hand van desk-, fieldresearch en interviews worden bepaalde resultaten behaald. Per waardestelling is aangegeven welke resultaten hierbij horen.

Het gebied en de context

Een situatieschets van de omgeving waarin het gebouw zich bevindt dat resulteert in een document waarin het relatieve belang van onderdelen en aspecten van het gebied en de context als hoge, positieve of indifferente monumentwaarde worden beschreven.

Het gebouw en het cluster

Situatietekeningen met bouwhistorische waarderingen, wat zal resulteren in een document waarin het relatieve belang van onderdelen en aspecten van het gebouw en het cluster als hoge, positieve of indifferente monumentwaarde worden beschreven.

De ruimtes

Uitgewerkte diagrammen en tekeningen waarin de belangrijkste historische kenmerken van de ruimten staan beschreven dat resulteert in een document waarin het relatieve belang van onderdelen en aspecten van de ruimtes als hoge, positieve of indifferente monumentwaarde worden beschreven.

De elementen

Een omschrijving van de belangrijkste historische kenmerken van de constructie, onderbouwd met foto's dat resulteert in een document waarin het relatieve belang van onderdelen en aspecten van de elementen als hoge, positieve of indifferente monumentwaarde worden beschreven.

De componenten

Een omschrijving van de belangrijkste historische kenmerken van de componenten, onderbouwd met foto's dat resulteert in een document waarin het relatieve belang van onderdelen en aspecten van de componenten als hoge, positieve of indifferente monumentwaarde worden beschreven.

4 Gebruiksgeschiedenis

In dit hoofdstuk wordt de gebruiksgeschiedenis van de Engelenweij weergegeven met een tijdlijn zie figuur 1. De tijdlijn gaat in op de meest relevante gebeurtenissen voor dit onderzoek.

FIGUUR 1 TIJDLIJN ENGELENWEIJ

5 Het gebied en de context

De Engelenweij is gelegen in het Drentse dorp Schoonebeek. Schoonebeek is onderdeel van de gemeente Emmen en ligt ten zuiden van het dorp Emmen nabij de Duitse grens. Schoonebeek is tussen 1300 en 1333 ontstaan als veenontginningsdorp en is een van de oudste in Drenthe van deze soort. De naam Schoonebeek kent zijn oorsprong van een ‘schone beek’ die door het gebied heen liep. Van het veen en die beek is nu echter weinig terug te zien. (Dorpsportaal Schoonebeek, sd) In dit hoofdstuk wordt het gebied en de context van Schoonebeek weergegeven. Op die manier kan worden aangetoond welke aspecten van het gebied en context van belang zijn bij een herbestemming. Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vraag:

“Wat is de onderlinge relatie tussen het gebouw en zijn omgeving?”

5.1 Schoonebeek door de jaren heen

In de afgelopen eeuw is het centrum van Schoonebeek flink gegroeid. In de figuren 1 en 2 is te zien hoe dit eruit ziet. Op de eerste afbeelding van 1922 is te zien dat Schoonebeek bestaat uit een paar gebouwen langs een provinciale weg. In de jaren erna is Schoonebeek gaan uitbreiden. In 1960 zijn een aantal wegen aangelegd en krijgt het de contouren van een klein dorp. Die uitbreiding heeft zich gestaag doorgezet. Anno 2022 bestaat Schoonebeek uit meerdere woonwijken met een centrum aan de hoofdweg.

Vlak buiten Schoonebeek liggen het Oosterse Bos (voormalig Oosteinde), Middendorp en Westerse Bos (voormalig Westeinde). Deze drie gebieden vormen samen de oude nederzettingen. Ze bestonden al voordat Schoonebeek voor het eerst werd genoemd. Het Oosterse Bos en Westerse Bos zijn beschermde dorpsgezichten bestempeld. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg zegt over de dorpsgezichten dat ‘de boerderijen in dit gebied tot de mooiste van dit gewest behoren’. De Engelenweij valt onder de boerderijen in het Oosterse Bos. In figuur 2 en 3 is terug te vinden waar de Engelenweij precies ligt. Doordat deze nederzettingen vallen onder beschermde dorpsgezichten, wordt de authenticiteit bewaard.

Door deze situatie ontstaat er een contrast tussen het centrum van Schoonebeek en de omliggende nederzettingen. De gebouwen in het centrum zijn relatief jong terwijl de boerderijen in de nederzettingen er soms al 400 jaar staan. Een voordeel voor het Oosterse Bos is dat de toegangsweg naar Schoonebeek ook relatief nieuw is. Hierdoor is de Engelenweij goed bereikbaar.

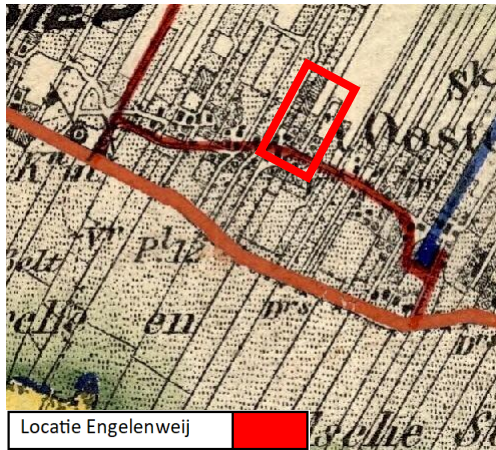

FIGUUR 2 - SCHOONEBEEK 1922 (KADASTER, SD)

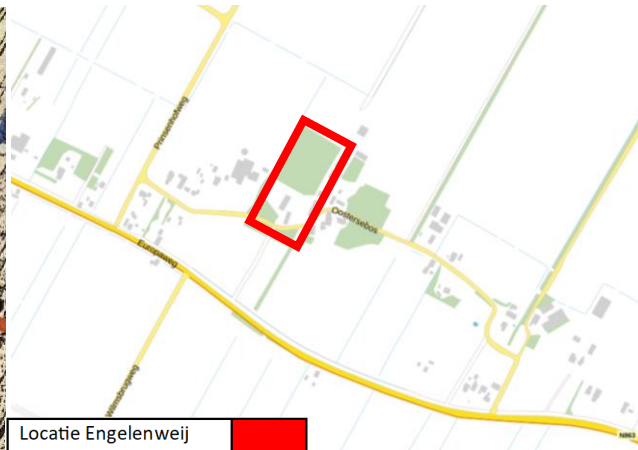

FIGUUR 3 - SCHOONEBEEK 2020 (KADASTER, SD)

Wat opvalt aan de Engelenweij is dat het woonhuis aan de achterkant zit ten opzichte van de aanliggende weg. Dat heeft een reden. De weg heeft namelijk niet altijd aan die kant van de Engelenweij gelegen. Op oude kaarten is te zien dat de weg eerder aan de kant van het woonhuis lag. Die verandering is terug te vinden in figuur 3 en figuur 4.

FIGUUR 4 - OOSTERSEBOS 1851

FIGUUR 5 - OOSTERSEBOS 2022

In 1943 werd een olieveld ontdekt in de aardlagen door de Bataafse Petroleum Maatschappij. Later werden deze olievelden geëxploiteerd door de NAM. Het gebied stond vol met jaknikkers die tot 1996 actief waren. Het project werd toen gestaakt omdat het niet meer rendabel was. Een aantal jaar later in 2010 heeft de NAM de oliewinning in het gebied weer opgepakt maar de jaknikkers van eerder zijn er niet meer, op één na. In het centrum is nog een jaknikker bewaard gebleven ten nagedachtenis van de eerdere oliewinning. De NAM is hier nog steeds actief.

Op 8 november 1976 ging het echter mis bij de oliewinning. Tijdens het onderhoud aan een stoominjectieput heeft een tijdelijke afsluiter van deze put het begeven. Het resulteerde in een enorme stoomwolk met olie dat zich over heel Schoonebeek verspreidde. Alles was zwart. De eigenaar van de Engelenweij geeft aan hier geen sporen meer van te vinden. In figuur 6 staan foto's ter visualisatie van de olieramp.

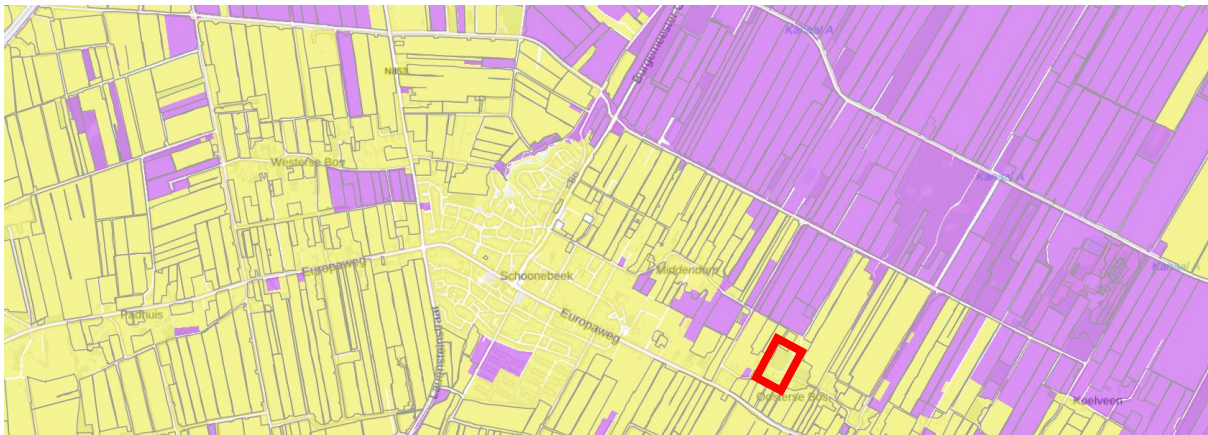
FIGUUR 6 - FOTO'S VAN DE OLIERAMP SCHOONEBEEK (ANP / COR OUT, 2016)

5.2 Huidige situatie

Schoonebeek bestaat uit meerdere buurten, verdeeld over een centrum en periferiegebieden. De periferiegebieden bestaan uit Oosterse Bos, Westerse Bos en Middendorp. Deze gebieden kennen hun oorsprong al ver voordat het centrum werd opgebouwd. Op dit moment kent Schoonebeek 3.805 inwoners, verdeeld over 1.706 woningen (Open Info, sd). In bijlage I is te zien in welke tijdsperiode de gebouwen in Schoonebeek gebouwd zijn.

De Engelenweij is gelegen in het Oosterse Bos. Deze buurt bestaat uit een aantal gelijksoortige boerderijen. Het Oosterse Bos is dan ook tussen weilanden in gelegen. Direct rondom de boerderijen is echter wel veel begroeiing te vinden. Door een combinatie van bomen en open vlaktes ontstaan zowel beschutte als open plekken. Op de kavel van de Engelenweij is ook een stuk bos aanwezig. In bijlage I is op een omgevingstekening aangegeven hoe dit er precies uitziet.

Ondanks dat Schoonebeek is ontstaan als veenontginningsdorp, bestaat het nu voornamelijk uit zandgrond. In de omgeving komt echter nog wel veel veen voor en het is dan ook aannemelijk dat de onderlaag uit veen bestaat. In figuur 7 is te zien hoe de grondsoorten eruit zien in de omgeving.

Legenda	
■	Zandgrond
■	Veengrond
■	Locatie Engelenweij

FIGUUR 7 - GRONDSOORTEN SCHOONEBEEK

5.3 Conclusie

Schoonebeek bestaat uit een nieuw centrum met oude periferiegebieden. Het Oosterse Bos, Westerse Bos en Middeldorp kenmerken de oorsprong van de omgeving. Samen met soortgelijke boerderijen zorgt het Oosterse Bos voor een authentieke indruk als een van de oudste veenontginningsdorpen van Drenthe. Ondanks dat het veen nog wel voorkomt staat de Engelenweij op zandgrond.

De directe omgeving van de Engelenweij combineert open vlaktes en beschutte plekken. Zonder vooruit te lopen op mogelijke functies is dit een fijne toevoeging aan het gebouw. Verder staat de Engelenweij los van het centrum van Schoonebeek.

6 Het gebouw en het cluster

De Engelenweij te Schoonebeek bestaat uit een hoofdgebouw (woonhuis) en een schuur (Zie Figuur 8 Engelenweij). De Engelenweij kenmerkt zich door de ligging ten opzichte van de kavel, de bouwgeschiedenis en het type boerderij.

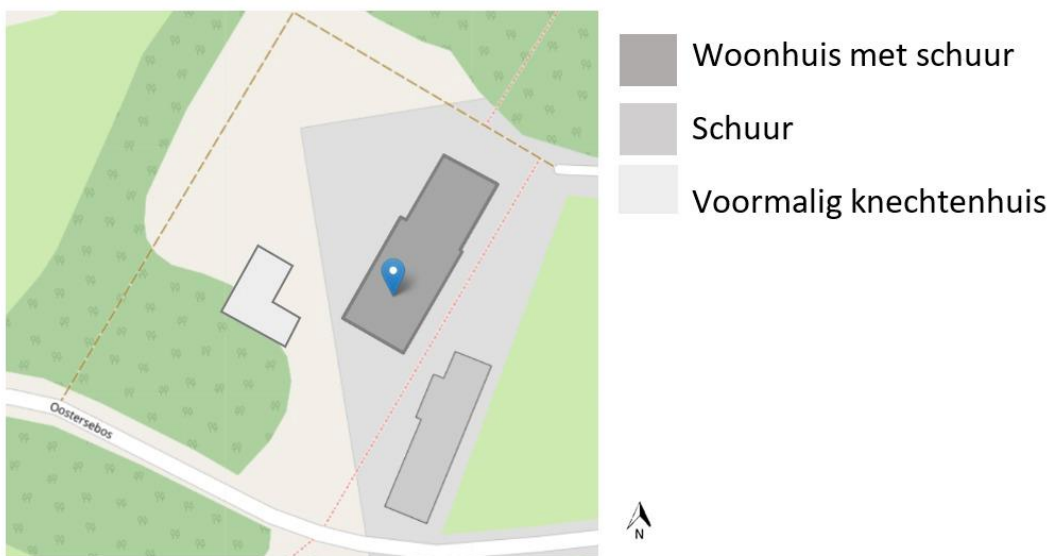

FIGUUR 8 ENGELENWEIJ

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste gebeurtenissen beschreven met betrekking op de bouwmassa, de kapvorm en de gevels. Aan de hand van deze informatie wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag. Deze luidt als volgt:

“Wat zijn de kenmerken van de hoofdvorm van de gebouwen?”

6.1 Algemeen

FIGUUR 9 LUCHTFOTO VAN DE ENGELENWEIJ

Het hoofdgebouw werd gebruikt als woonhuis met daaraan een stal waarin de koeien stonden. De schuur werd gebruikt als opslag. Deze schuur werd later bijgebouwd. Dit was ongeveer rond 1850. Ondanks dat er geen fysieke relatie tussen het woonhuis en de schuur zit, zat er wel een onderlinge relatie tussen deze twee. De stal werd gebruikt voor de koeien en de schuur werd gebruikt als opslag van het voer, materialen voor de bewerking van het land en als opslag van de gemolken melk (in de kelder).

Naast het woonhuis en de schuur was er ook een knechtenhuis. Deze is ook te zien in figuur 9. Het exacte bouwjaar is niet bekend maar het voormalige knechtenhuis is door de jaren heen in de 20ste eeuw afgebroken (zie Figuur 10 Knechtenhuis door de jaren heen). Dit nadat het de functie verloor en herstelrenovatie simpelweg te duur was. Op de 2^e foto van figuur 10 is te zien dat het huis rond 1950 volledig in verval is geraakt waarna het volledig is gesloopt. Een aantal van de originele materialen zijn nog steeds op het terrein te vinden en zelfs mogelijk herbruikbaar.

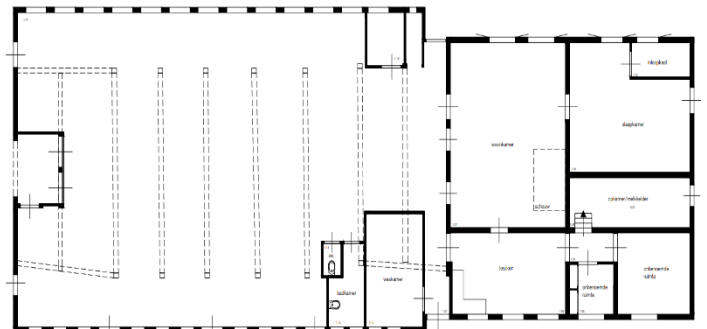
FIGUUR 10 KNECHTENHUIS DOOR DE JAREN HEEN

6.2 Woonhuis

Het woonhuis met schuur (zie Figuur 12 Woonhuis met schuur) staat aan de linker kant van de andere schuur zie Figuur 9. De boerderij is in totaal ongeveer 36 meter lang en het woonhuis is twaalf meter breed. Het woongedeelte van de hoofdvorm is minder breed, namelijk twaalf meter, dan het stalgedeelte, namelijk vijftien meter zie Figuur 12. Zo'n boerderij wordt ook wel een kop-rompboerderij genoemd. Dit betekent dat het woongedeelte vastzit aan de schuur, wat ook te zien is in Figuur 11 en 12.

FIGUUR 11 WOONHUIS MET SCHUUR

FIGUUR 12 PLATTEGROND WOONHUIS MET SCHUUR

Indeling

Het hoofdgebouw is ingedeeld in twee segmenten: de stal en het woonhuis. Het woonhuis is onderverdeeld in 7 ruimtes. Deze ruimtes worden verder uitgewerkt in hoofdstuk 7. Zoals eerder benoemd, is de Engelenweij een kop-rompboerderij. De schuur achter het woonhuis werd vroeger als koeienstal gebruikt. Ook heeft het als paardenstal gediend. Dit verklaart de onderschoer aan de achterkant (tegenwoordig wordt dit beschouwd als voorkant) van de boerderij.

Gevels

De gevel van de boerderij bestaat uit een gemetselde muur zie Figuur 13. Het verband van het metselwerk is een kruisverband met op sommige plekken in de gevel een halfsteensverband. Dit halfsteensverband is toegepast boven een latei en bij de boerenvlechtingen zoals te zien is in figuur 14. Opvallend aan de gevels is dat het voegwerk niet overal gelijk is zie figuur 15. Het formaat van de bakstenen die gebruikt zijn, is een waalformaat.

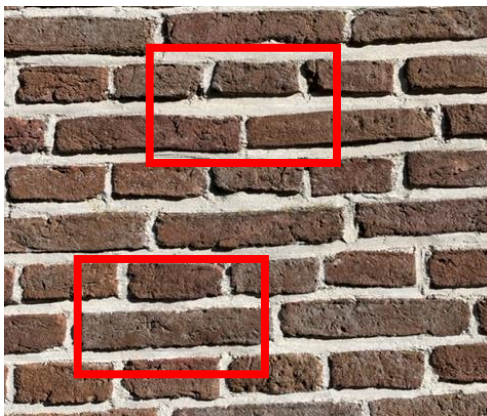

FIGUUR 13 METSELWERK GEVEL BOERDERIJ

FIGUUR 14 METSELWERK HALFSTEENSVERBAND

In Figuur 15 is met rode rechthoeken het verschil in voegwerk aangeduid. De bovenste rechthoek laat het dikke voegwerk zien en in de onderste rechthoek is te zien dat het voegwerk dunner is. Dit is omdat de stenen vroeger met de hand gevormd werden en bij sommige stenen dus een dikkere voeg nodig was dan bij andere stenen.

FIGUUR 15 VOEGEN METSELWERK

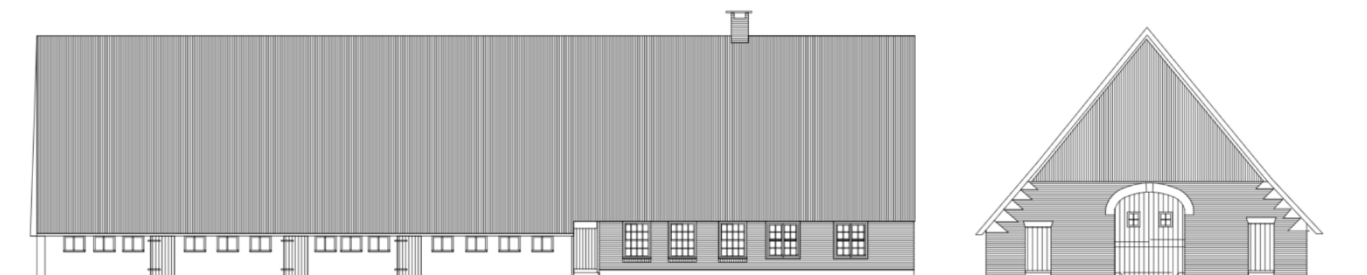

FIGUUR 16 HALFSTEENSVERBAND

Wat ook kenmerkend is aan de gevel, is dat boven een latei gebruik gemaakt wordt van halfsteensverband metselwerk zie Figuur 16.

Kapvorm

Kenmerkend aan de kapvorm van het woonhuis is dat het een zadeldak heeft zie figuur 17. Door de hoge dakconstructie is te zien dat er een zolder aanwezig is. Deze zolder werd gebruikt als opslag.

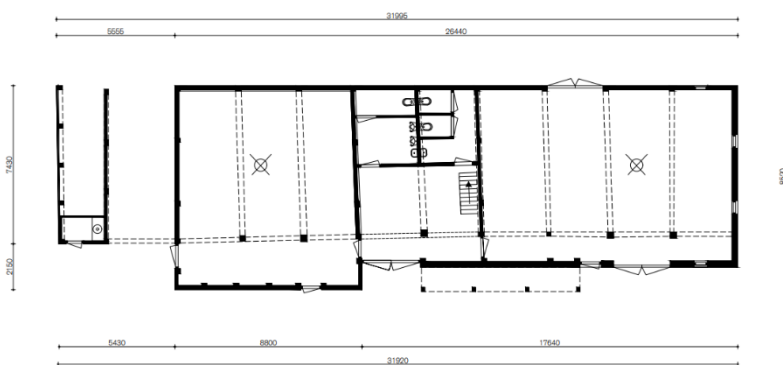
FIGUUR 17 GEVELAANZICHTEN

6.3 Schuur

Naast het woonhuis is de schuur ook een belangrijk onderdeel van de Engelenweij. De schuur ligt aan de oostkant van het woonhuis (zie figuur 9 Luchtfoto van de Engelenweij). De schuur is later bijgebouwd. Wanneer is onbekend, maar naar schatting was dit rond 1850.

Indeling

De schuur is opgebouwd in twee segmenten: de begane grond en de zolder. De zolder wordt momenteel niet gebruikt en de verdiepingvloer is ook niet stevig genoeg om er op te lopen met meerdere mensen. Deze vloer is door Willem (vorige eigenaar) gelegd en heeft geen monumentale waarde. Het is een loze ruimte zoals te zien is in figuur 19 Zolder schuur. Ook is te zien dat de zolderruimte aan één kant open is en ook niet geïsoleerd is. In figuur 18 is de plattegrond van de begane grond van de schuur te zien. Momenteel is de schuur opgedeeld in drie ruimtes. Deze ruimtes werden gebruikt voor teambuildingsessies, maar momenteel staat de schuur leeg. Alleen de vaste inrichting is aanwezig.

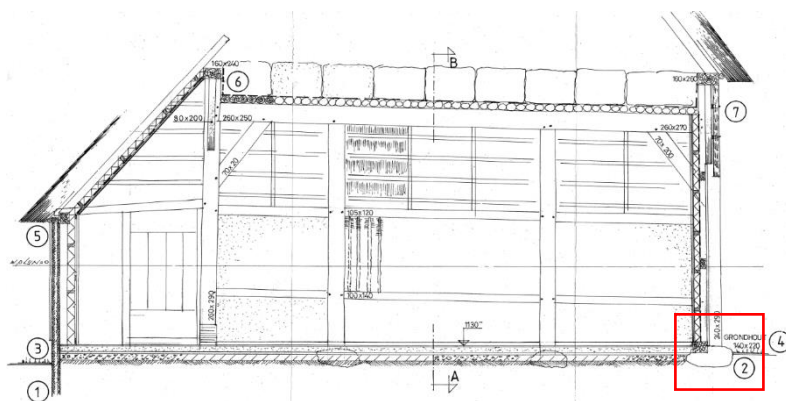
FIGUUR 18 PLATTEGROND SCHUUR BEGANE GROND

FIGUUR 19 ZOLDER SCHUUR

Gevels

De gevel van de schuur heeft daarentegen wel een monumentale waarde. Deze gevels zijn de oorspronkelijke gevels van de schuur. In figuur 20 is te zien dat de fundering van de schuur bestaat uit zwerfkeien met daarop de draagstructuur. In figuur 21 is de oude staat van de schuur te zien. Hierop is duidelijk te zien dat de schuur scheef loopt, net zoals in de doorsnede te zien is.

FIGUUR 20 DOORSNEDE SCHUUR

FIGUUR 21 DE SCHUUR IN ZIJN OUDE STAAT

Bron: Drents Archief

Momenteel bestaat de gevel uit houten gevelbekleding. Er is zoveel mogelijk geprobeerd om de oude gevel terug te brengen. Door de nieuwe wetten en regels was het niet mogelijk om de gevels te laten zoals die vroeger waren. De wanden zijn ten dele uit steen opgetrokken en ten dele met hout en stro-vlechtwerk bekleed. In de voorgevel bevinden zich lichtgetoogde 19e-eeuwse gietijzeren 6-ruitsstalramen.

Kapvorm

Kenmerkend aan de kapconstructie is dat de schuur een 18e-eeuws ankerbalkgebint en eiken sporenkap heeft. Aan de achterzijde is een doorgetrokken driezijdig rieten schilddak met toef tegen met stro en stro-vlechtwerk beklede rechte gevel. Deze heeft een klein overstek aan de voorzijde.

6.4 Conclusie

Op de vraag “*Wat zijn de kenmerken van de hoofdvorm van de gebouwen?*” zijn meerdere antwoorden te formuleren. De kenmerken zijn verdeeld over twee onderdelen; het woonhuis en de schuur.

Woonhuis

Als eerste de historische kenmerken van het woonhuis. Dit zijn:

- De onderschoer in de achtergevel van het woonhuis.
- De boerenvlechtingen aan de uiteindes van de dakconstructie.
- De voegen van het metselwerk.
- Een rieten dakbedekking kenmerkt het woonhuis.

Schuur

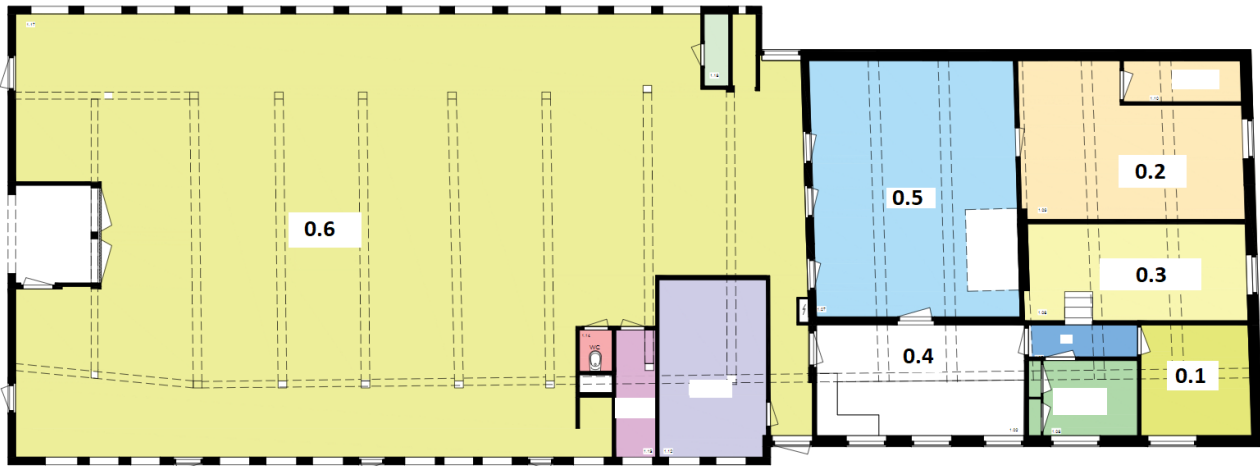
Daarnaast zijn er een aantal historische kenmerken van de schuur. Dit zijn:

- De houten gevel van de schuur.
- De fundering op zwerfkeien en de draagconstructie van houten kolommen.
- Het vlechtwerk aan de buitenzijde van de gevel.
- Een driezijdig rieten schilddak.

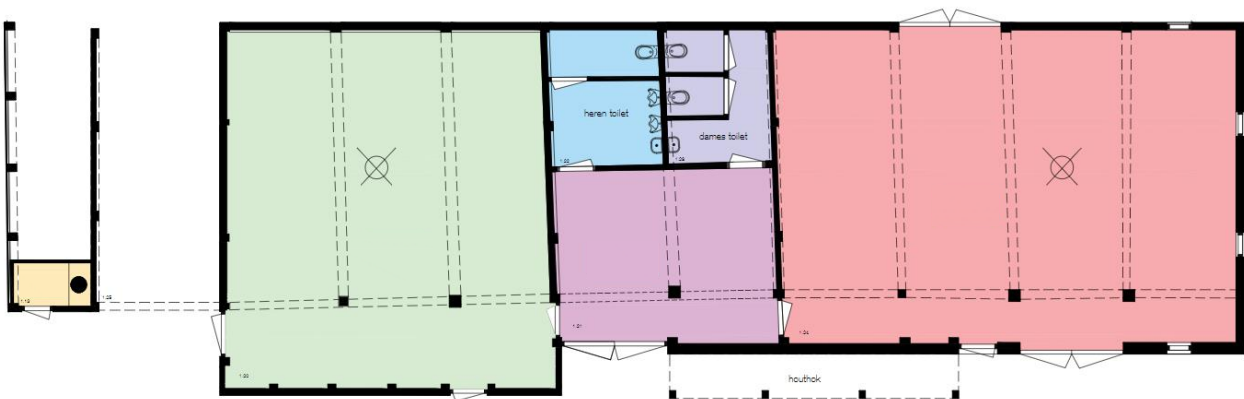
7 De ruimtes

De Engelenweij bestaat uit een woongedeelte met stal en een losstaande schuur. Het woonhuis met stal is heropgebouwd in het jaar 1828, van de losstaande schuur is dit niet exact duidelijk maar de schatting is rond het jaar 1850.

De scheiding tussen woonhuis en schuur is duidelijk zichtbaar door de verdunning in de gevel. Dat het woonhuis smaller is komt door het beduidend zwaarder wegende belang van geld verdienen en overleven tegenover wooncomfort, ten tijde van bouw; de boerderij bracht geld op en het woonhuis niet.

FIGUUR 22 - PLATTEGROND HOOFDGEBOUW

FIGUUR 23 - PLATTEGROND SCHUUR

7.1 Algemeen

De gebouwen kunnen onderverdeeld worden in 3 gedeelten; het woonhuis, de aangesloten schuur en de losstaande schuur. Momenteel wordt alleen het woonhuis nog gebruikt. Per ruimte zal er dieper worden ingegaan op de gebruiksgeschiedenis en de onderlinge relatie tussen ruimtes. Hier is de onderzoeksvraag dan ook op afgesteld.

“Wat zijn de historische kenmerken van de ruimten zelf en de relatie tussen deze ruimten?”

7.2 Hoofdgebouw

Het exterieur van het hoofdgebouw is in relatief goede staat. Het interieur laat daarentegen nogal wat te wensen over. Alleen de tegeltjeskamer (woonkamer) is nog goed bewaard gebleven. De overige kamers, en schuur, zijn zo veranderd dat de historische waarde in zekere zin verminderd is. Zo hebben veel ruimtes hun oorspronkelijke functie ook verloren en hebben een aantal nu helemaal geen functie meer.

Vanuit de baanderdeuren kom je direct terecht in de schuur. Deze open ruimte wordt nu met name gebruikt als opslag. De originele gebinten zijn niet meer volledig intact maar nog wel zichtbaar. Aan de rechterkant van de schuur is een toilet- en badruimte geplaatst. Deze ruimte is niet geïsoleerd. Aan het einde van de schuur bevindt zich een gang die de schuur met het woonhuis verbindt. In de gang zijn twee deuren die leiden naar het woonhuis, een naar de keuken en een naar de tegeltjes kamer. Verder waren in de hal twee buitendeuren aanwezig. Dankzij deze hal hoefden gasten niet door de schuur heen om het woonhuis te betreden.

7.2.1 Onbenoemde ruimte/bedsteden

Deze kamer werd vroeger gebruikt als slaapkamer. Er waren 2 bedsteden te vinden die gebruikt werd door de kinderen. De bedsteden hebben al lang geen functie meer en zijn dus volledig weggehaald waardoor er nu een lege kamer is. Deze ruimte heeft dan ook een lage historische waarde.

FIGUUR 24 - VOORBEELD BEDSTEE (NIET UIT DE ENGELNWEIJ)

7.2.2 Slaapkamer

De slaapkamer is een van de weinge ruimtes die zijn functie niet heeft verloren. Sinds jaar en dag is dit het slaapvertrek van de bewoners. Er is aan de achterzijde van het gebouw een directe deur naar deze ruimte maar ook vanuit de woonkamer is dit te bereiken. Aan de functie van de ruimte zelf zit geen monumentale waarde maar er zijn wel een aantal (gevel)elementen (figuur 38) die bewaard moeten blijven.

7.2.3 Opkamer/melkkelder

Deze 2 ruimtes hebben, net als vele andere, in de huidige staat geen functie meer. Ten tijde van de bouw en de bijna 200 jaar die volgden werden de kamers volop gebruikt. Onder de opkamer bevindt zich de melkkelder (figuur 25). Zoals de naam al doet vermoeden werd deze ruimte gebruikt om de melk op te slaan maar ook om af te romen, in een koele omgeving. Deze kamer lag half verdiept en aan de noordzijde van het gebouw, zoals vroeger vaak het geval was in woonhuizen.

Hierboven was de opkamer te vinden (figuur 26), de functie van deze ruimte verschilt in de algemeenheid per regio. Omdat op zandgronden vaker wat kleinere en armere boerderijen stonden werd deze ruimte simpelweg gebruikt als slaapkamer. Bij de rijkere boeren werden deze ruimtes met mooie meubels bekleed en werden hier bijvoorbeeld huwelijken gehouden.

FIGUUR 25 - OPKAMER ENGELENWEIJ

FIGUUR 26 - MELKKELDER ENGELENWEIJ

Bovengenoemde kamers hebben door hun huidige functieloze bestaan een lage historische waarde.

7.2.4 Keuken

De keuken, van oorsprong al de belangrijkste ruimte in het huis, waar tegenwoordig het eten gemaakt wordt en vroeger de melkflessen werden schoongemaakt. Helaas was er niet veel meer over van de originele staat van deze ruimte, zoals te zien is in figuur 27. De huidige bewoner, meneer van Engelenhoven, heeft met de historische waarden in zijn achterhoofd, geprobeerd dit te herstellen. Er zijn nog wel een aantal elementen bewaard gebleven, zoals de originele kozijnen. Deze elementen hebben een hoge monumentale waarde omdat deze ook zichtbaar zijn in de beschermde gevel, de keuken zelf heeft daarentegen een lage monumentale waarde omdat deze relatief kort geleden is geplaatst.

FIGUUR 27 - KEUKEN

7.2.5 Woonkamer/tegeltjeskamer

Het mooiste en meest indrukwekkende gedeelte van het woonhuis, de tegeltjeskamer. In deze ruimte komt de pecunia van de boer goed naar voren, zelfs in een omgeving waar de agrariër indertijd zeer pover was. Zoals eerder genoemd, werd het woonhuis al minder breed gebouwd dan de schuur vanwege het geld, arbeid voor weelderigheid. Deze insteek is in de tegeltjeskamer niet te zien. Elke muur is volgetegeld met prachtige delfsblauwe tegels (figuur 28). Maar niet alleen de tegels stralen een hoge monumentale waarde uit, ook de grote schouw en de componenten brengen dit naar voren (figuur 29).

De schouw werd onder andere gebruikt om de rook mee af te voeren. Hieronder, op de vuurstenen, brandde namelijk vaak het vuur waarop er onder andere werd gekookt en boven werd gerookt. Daarnaast verwarmde het (minimaal) de ruimte.

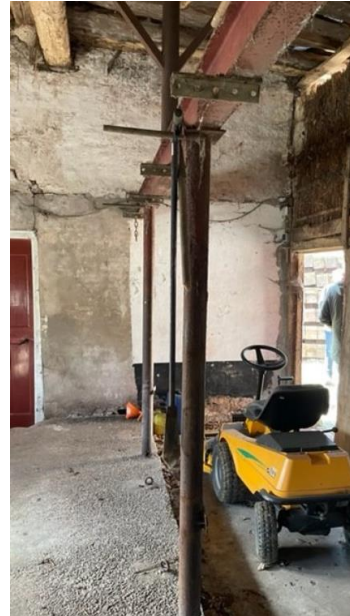
FIGUUR 28 - TEGEL ENGELENWEIJ

FIGUUR 29 - SCHOUW ENGELENWEIJ

7.2.6 Paardenschuur

De schuur, die aan het woonhuis zit, was tot ongeveer de millenniumwisseling nog in gebruik. De originele functie was een plek waar de koeien werden gestalt en gemolken. De melk was zodoende dicht bij de plek waar het werd opgeslagen en geroemd. Om meer loopruimte te creëren, werden de gebinten hoog doorgezaagd en werd het gebintbeen weggehaalt. Hierna is het restant van het gebint ondersteund door staalwerk. Deze gebinten hadden een zeer hoge monumentale waarde hebben gehad maar zijn dus niet meer aanwezig.

FIGUUR 30 – AFGEZAAGDE GEBINTEN

FIGUUR 31 – SCHUUR

FIGUUR 32 - STAALWERK

7.3 Schuur

Het bijgebouw, een schuur, is waarschijnlijk gebouwd rond 1850. Wel is bekend dat deze na het hoofdgebouw (1828) is neergezet. Deze schuur is opgezet met materialen van verschillende andere boerderijen, te zien aan de nummering op de gebinten. Ten tijde van de bouw was de schuur opgedeeld in 2 ruimtes, beneden en boven. Beneden was er plek voor vee en opslag van machines, boven was een hooizolder. Tegenwoordig is de benedenverdieping opgedeeld in 3 ruimtes, dit ten behoeve van de functie die de huidige eigenaar een aantal jaren geleden hier toepaste; een teambuildingslocatie. Tijdens de herstructurering van deze ruimtes is er gebruik gemaakt van ouderwetse materialen en bouwmethoden waardoor het historische gevoel nog steeds aanwezig is.

FIGUUR 33 – HOOIZOLDER

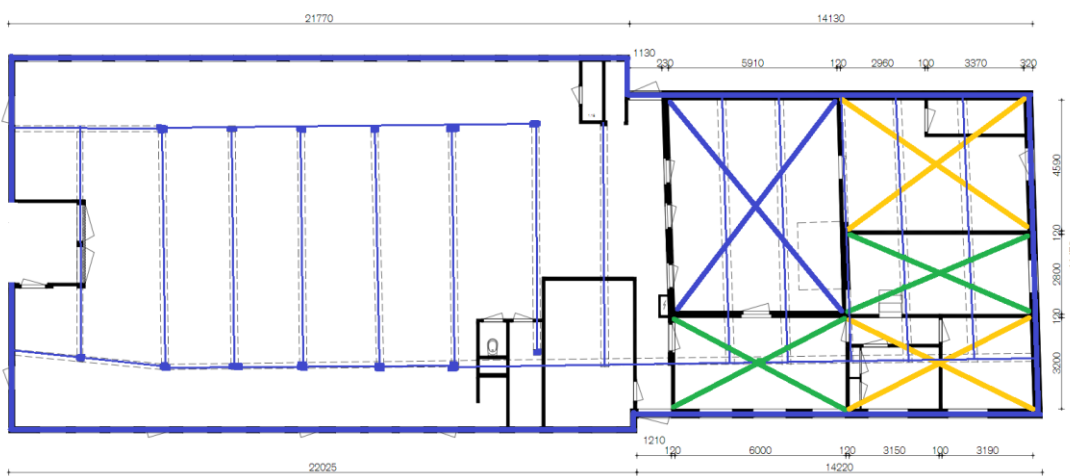
FIGUUR 34 - BAANDERDEUR

7.4 Conclusie

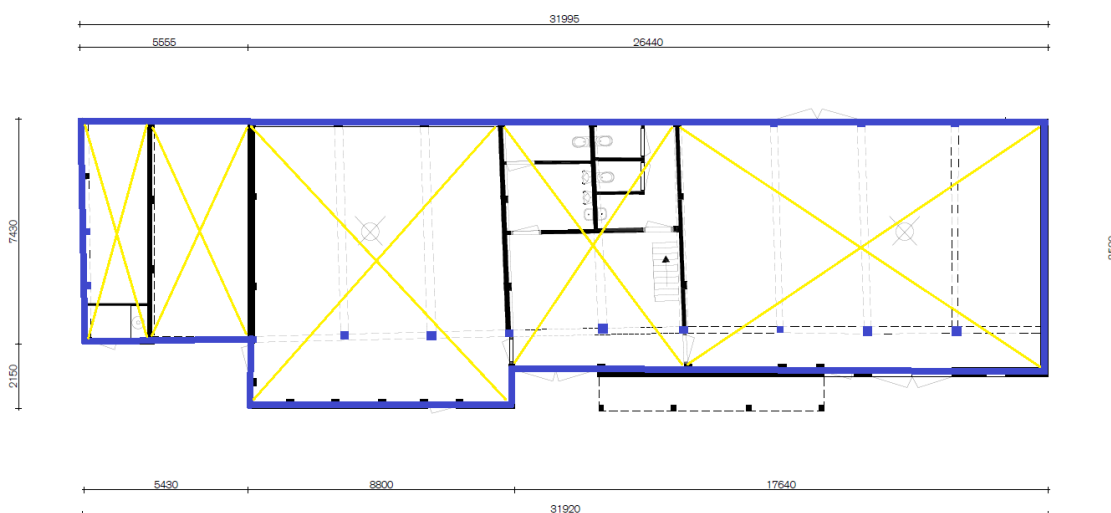
Dankzij de opnames en analyse van de ruimtes van het hoofd- en bijgebouw is de onderlinge relatie en historische waarde naar voren gekomen. Doormiddel van de beschrijvingen en foto's kan de onderzoeksvraag worden beantwoord.

“Wat zijn de historische kenmerken van de ruimten zelf en de relatie tussen deze ruimten?”

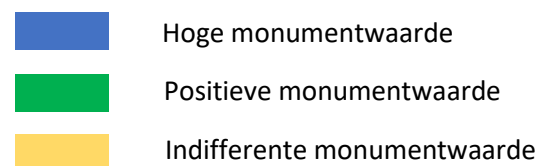
Mede dankzij de eerdere onderzoeksvragen en de daaropvolgende conclusies valt te zeggen dat de belangrijkste historische waarde te vinden is in de gevels van de gebouwen. Deze gevels (figuur 37) hebben een beschermd dorpsgezicht en zijn indertijd weinig tot niet aangepast. Van veel ruimten zijn de bijbehorende functies tijdens de totale gebruiksduur veranderd of gestopt. De schuren worden niet meer gebruikt voor waar ze oorspronkelijk voor waren gebouwd, de bedsteden zijn verwijderd en de hooizolder is leeg. Daarentegen worden de keukens en tegeltjeskamer/woonkamer nog wel gebruikt binnen de huidige functie. Met name de tegeltjeskamer heeft dan ook een zeer hoge monumentale waarde.

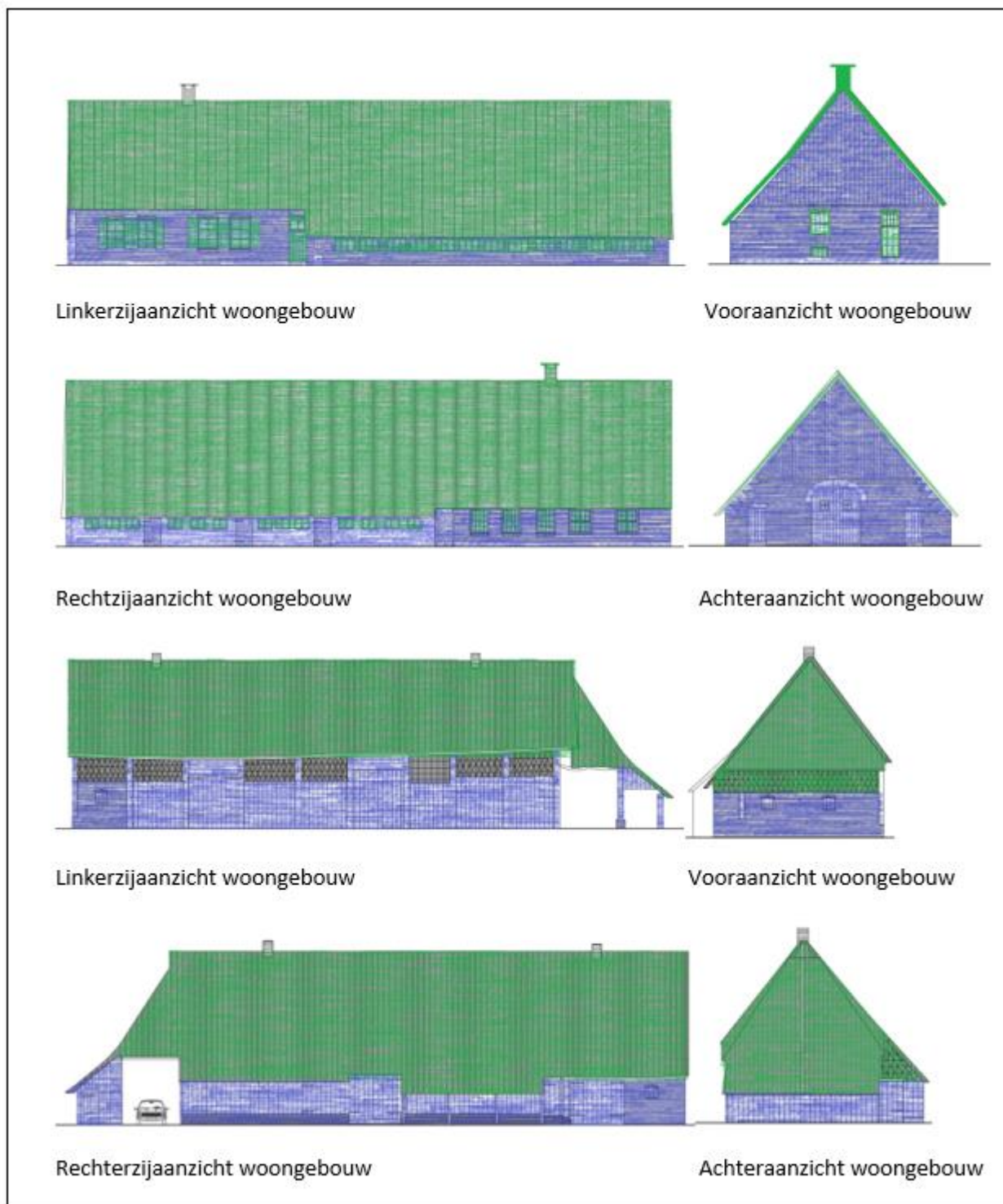

FIGUUR 35 - PLATTEGROND HOOFDGEBOUW WAARDESTELLING

Figuur 36 - Plattegrond Bijgebouw Waardestelling

FIGUUR 37 - WAARDESTELLINGEN GEVELS

8 De elementen

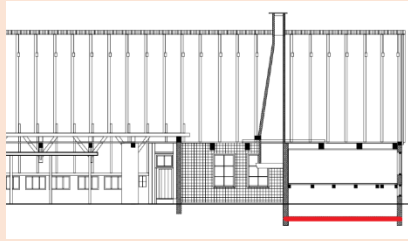

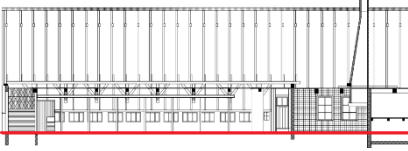

In dit hoofdstuk worden de historische kenmerken van de constructie van de panden beschreven ondersteund door tekeningen en foto's. Eerst worden van het woonhuis de vloeren, dragende elementen en kapconstructie behandeld en vervolgens dezelfde onderdelen van de schuur. Door deze onderwerpen te behandelen wordt een antwoord op de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

"Welke historisch constructieve en esthetische elementen zijn in de Engelenweij typerend?"

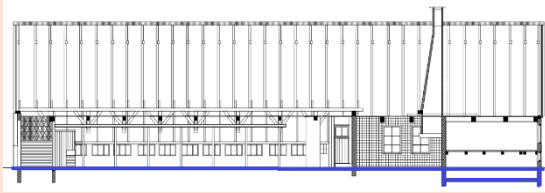

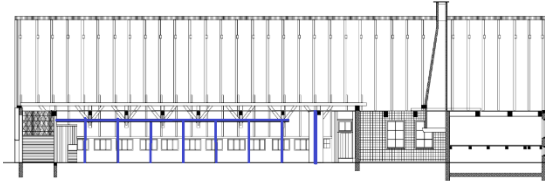

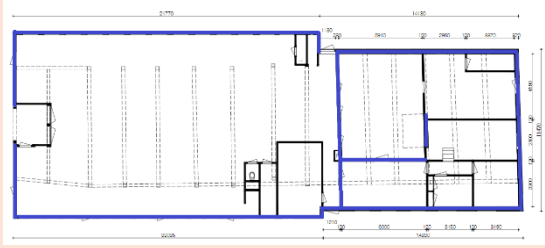
8.1 Woonhuis

In onderstaande tabellen worden per onderdeel de verschillende materialen beschreven voor het woonhuis.

Vloerconstructie

Toelichting	Tekening	Afbeelding
Keldervloer De keldervloer is gemaakt van beton. Het voorkomt vocht en houdt ongedierte tegen.		
Begane grondvloer De begane grondvloer bestaat uit een houten vloer. In de woonkamer is de vloer nog gelegd met vloerbedekking en in de rest van het woonhuis is laminaat gelegd. Er zit geen isolatie in de vloer. De vloer van de stal is volledig van beton. Op de foto is het plafond van de melkkelder de begane grondvloer.		
Verdiepingsvloer In de schuur is een verdiepingsvloer aangelegd door middel van lange houten planken.		

Dragende elementen

Toelichting	Tekening	Afbeelding
Fundering De fundering van het woonhuis bestaat uit grote plakkaten Bentheimer zandsteen.		
Kolommen/ liggers In de stal bevindt zich een stalen constructie die krachten van de doorgezaagde gebinten overneemt		
Dragende wanden Naast de stalen constructie bestaat de draagstructuur ook uit dragende wanden.		X

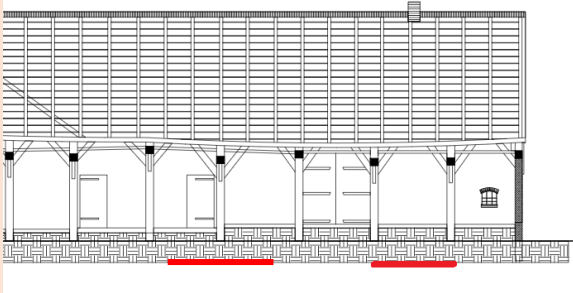

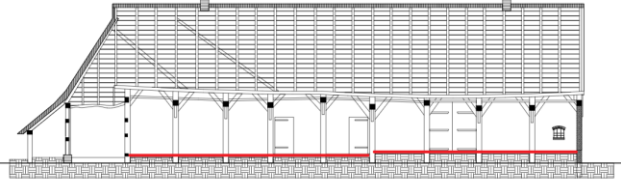

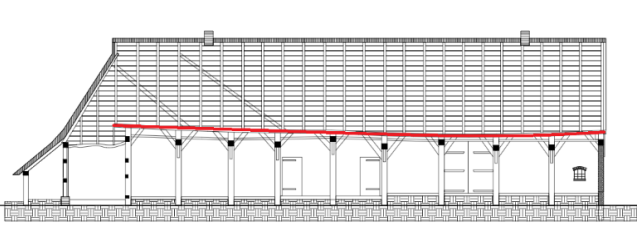

Kapconstructie

Toelichting	Tekening	Afbeelding
Kapconstructie De kapconstructie bestaat uit een eiken sporenkap en aan de achterzijde is een doorgetrokken driezijdig rieten schilddak.		
Dakbedekking Het dak is bekleed met riet.	X	

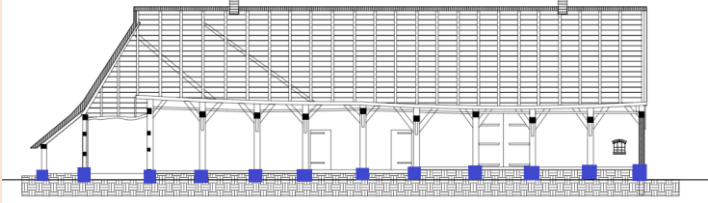

8.2 Schuur

In onderstaande tabellen worden per onderdeel de verschillende materialen beschreven voor de schuur.

Vloerconstructie

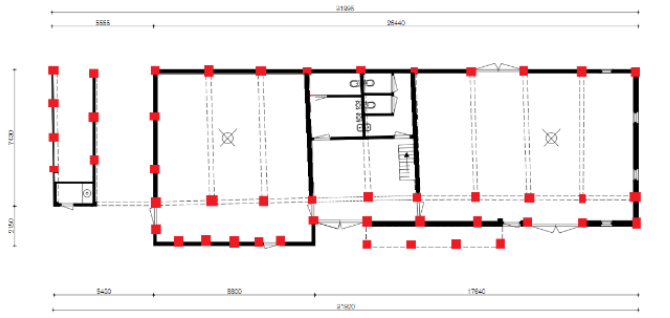
Toelichting	Tekening	Afbeelding
Keldervloer De keldervloer is gemaakt van beton. Het voorkomt vocht en houdt ongedierte tegen.		
Begane grondvloer Aan de linkerkant van de schuur is de begane grondvloer van steen. Aan de rechterkant is de vloer van hout.		
Verdiepingsvloer De verdiepingsvloer is een houten vloer. Deze heeft Willem afgebroken en opnieuw opgebouwd.		

Dragende elementen

Toelichting	Tekening	Afbeelding
Fundering De fundering bestaat uit zwerfkeien met daarbovenop de draagconstructie		

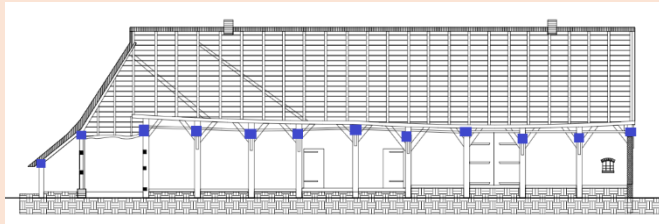
Dragende kolommen

De dragende kolommen zijn van hout. Sommige van deze kolommen zijn afkomstig van andere boerderijen.

Liggers

De liggers zijn ook van hout en ook sommige van deze liggers zijn afkomstig van andere boerderijen.

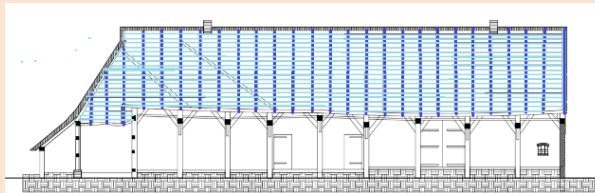

Kapconstructie

Toelichting

Kapconstructie
De kapconstructie bestaat uit een 18e-eeuws ankerbalkgebint en eiken sporenkap.

Tekening

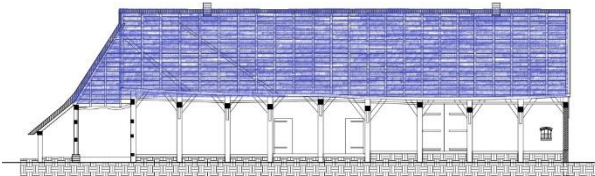

Afbeelding

Dakbedekking

De dakbedekking bestaat uit een rieten schilddak.

8.3 Conclusie

Op de vraag "Welke historisch constructieve en esthetische elementen zijn in de Engelenweij typerend?" zijn meerdere antwoorden te formuleren. Deze antwoorden zijn verdeeld over twee onderdelen: het woonhuis en de schuur.

Woonhuis

Als eerste de historisch constructieve en esthetische elementen van het woonhuis. Dit zijn:

- De dragende wanden in combinatie met de stalen constructie.
- De afgesneden gebinten die ingeruild zijn voor de stalen constructie.
- De fundering van het woonhuis bestaat uit grote plakkaten Bentheimer zandsteen en is zichtbaar vanaf de buitenkant.
- De eiken sporenkap bekleed met riet.

Schuur

Wat betreft de schuur zijn de volgende constructieve en esthetische elementen van waarde:

- De fundering die bestaat uit zwerfkeien met daarop de draagconstructie. Deze zijn ook van buitenaf te zien.
- De houten kolommen die uit verschillende jaren dateren en afkomstig zijn van verschillende boerderijen.
- De kapconstructie bestaat uit een 18^e-eeuws ankerbalkgebint en eiken sporenkap.

9 De componenten

Het laatste onderdeel van het bouwhistorisch onderzoek gaat in op de componenten van de Engelenweij. Componenten zijn de onderdelen die het gebouw kenmerken op detailniveau. Hierbij kan gedacht worden aan een historische detaillering van een gevelement, kozijn of trap. Het doel hiervan is de componenten in beeld brengen die behouden of eventueel vervangen moeten worden. Dit wordt gedaan door een fotoreportage met een omschrijving van de componenten. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag:

“Wat zijn de historische kenmerkende details van de Engelenweij?”

De foto's die in dit hoofdstuk gebruikt worden, komen ook terug in de fotorapportage in bijlage II en III. Een gedetailleerde uitwerking van waar alle componenten terug te vinden zijn, is te vinden in bijlage IV en V.

9.1 Woonhuis

Het woonhuis bestaat uit een schuur- en woongedeelte. Het schuurgedeelte bestaat uit een entree met houten schuurdeuren geplaatst in een onderschoer. De onderschoer is opgemaakt uit een rondboog met sluitsteen. Op de sluitsteen staan de initialen van de oude eigenaren en het jaar waarin de boerderij is gerenoveerd na de brand. Bovenaan dezelfde gevel zit een uilenbord met een hartvormig uilengat. Vroeger zaten in het uilenbord in twee ramen verwerkt in een ruitvorm. Deze zijn niet meer terug te vinden in het huidige uilenbord. Dit is terug te zien in figuur 39. In het metselverband komen boerenvlechtingen terug tegen de dakrand. Het schuurgedeelte heeft rechthoekige stalramen met houten kozijnen en roeden. Deze zijn nog origineel, de kwaliteit is redelijk.

FIGUUR 38 – ENGELENWEIJ ROND 1950 (DRENTS ARCHIEF)

FIGUUR 39 – HUIDIGE VOORGEVEL ENGELENWEIJ

In de gevel van het woonhuisgedeelte zijn houten kozijnen verwerkt. De zijstijlen en dorpels van deze kozijnen zijn vernieuwd. De zijstijlen en bovendorpel zijn okergeel geschilderd, de onderdorpel is grijs. De kruisroeden zijn origineel maar wel wit geschilderd. De kwaliteit van de zijstijlen en dorpels is van minder kwaliteit dan de kruisroeden, die nog van uitstekende kwaliteit zijn. De okergele kleur zit al vele jaren op de kozijnen. Een aantal ramen zijn voorzien van luiken. Deze luiken zijn onderhouden in de groene kleur. De haken die op de luiken zitten zijn nog origineel en handgesmeden. Verder zitten rondom de gevels muurankers.

Binnenin het woonhuis zitten ook een aantal componenten. In de woonkamer zijn de wanden bekleed met witte antieke tegels met blauwe opdruk van vazen. Verder zijn de kozijnen van deuren niet overal even groot. Zo is de deur van de woonkamer naar de keuken een stuk breder dan de andere deuren. Volgens de eigenaar heeft dit ermee te maken dat hier vroeger knechten met melkbussen doorheen moesten. Een brede deur is daarvoor handiger.

FIGUUR 40 – GEVELAANZICHT WOONGEDEELTE

FIGUUR 41 – KOZIJN

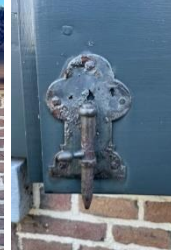
FIGUUR 42 – SLUITSTEEN

FIGUUR 43 -
BOERENVLECHTINGEN

FIGUUR 44 -
MUURANKER

FIGUUR 45 -
LUIKHAAK

FIGUUR 46 –
WANDTEGELS

9.2 Schuur

De gevelbekleding van de schuur bestaat voornamelijk uit grove planken. Onder de rieten dakbedekking zijn op sommige plekken rieten sierknopen geplaatst op de gevel. Alleen in de voorgevel zijn ramen geplaatst. Deze stalramen zijn van houten kozijnen en afgewerkt met een toog. Naast de stalramen zitten er ook staldeuren in de gevel. Deze deuren zijn origineel en ze staan dan ook wat scheef in de gevel. Echter zijn ze nog steeds functioneel.

Binnenin zijn er ook een aantal componenten. Boven de entree van de toiletten zit een bovenlicht van glas in lood, afgewerkt met een houten kozijn. De plafonds en voorzetwanden zijn gemaakt van hout. Zowel het plafond als de voorzetwanden zijn dit decenium aangebracht. Dat de gehele constructie niet meer recht staat is ook terug te zien in de plafonds. Deze zijn meegebogen met de zoldervloer.

FIGUUR 47 - GEVELAANZICHT SCHUUR

FIGUUR 48 –
STALRAAM

FIGUUR 49 -
STALRAAM

FIGUUR 50 -
SIERKNOPEN

FIGUUR 51 -
BOVENLICHT

FIGUUR 52 -
PLAFOND

FIGUUR - 53
VOORZETWANDEN

9.3 Conclusie

Zowel de schuur als het woonhuisgedeelte kennen verschillende componenten. De meest typerende componenten zijn terug te vinden in de gevels. De vormen van de kozijnen moeten dan ook zoveel mogelijk behouden blijven. Bij het woonhuis springt de okergele kleur op de kozijnen naar voren. Volgens de bewoner is dat van oudsher de kleur die erop hoort en dit moet dan ook behouden blijven. Ook de stalramen op beide gebouwen moeten worden behouden.

Een ander element wat erg typerend is voor het woonhuisgedeelte is de onderschoer. Dit is echt een uniek element aan de boerderij. Een onderschoer komt vooral voor in Overijssel maar in Drenthe is het zeer uniek. De rondboog en sluitsteen geeft een karakteristiek uiterlijk aan de gevel. Tezamen met het uilenbord vormt het een compleet aanzicht. Echter is het uilenbord niet origineel onderhouden. De ramen die er vroeger in zaten zijn er niet meer, het zou mooi zijn om die weer terug te brengen.

Bij de schuur moeten naast de stalramen ook de staldeuren behouden worden. Deze zijn al sinds het begin onderdeel van de schuur en zijn in het karakter vervlochten. Het toilet aan de buitengevel van de schuur is wel een interessant component met historische waarde, deze kan behouden blijven maar is niet van dezelfde noodzaak als bijvoorbeeld de kozijnen. Het bovenlicht bij de toiletten is niet origineel en zou eventueel vervangen kunnen worden.

Binnenin de woning zijn het vooral de wandtegels in de woonkamer die behouden moeten worden. Verder zijn er aan de binnenkant geen typerende componenten.

10 Conclusie – waardestelling

Nu de onderzoeksvragen zijn beantwoord, kan er ook een antwoord geformuleerd worden op de deelvraag van dit onderzoek. Deze deelvraag luidt:

“Welke cultuurhistorische aspecten zijn nog aanwezig in of rondom de Engelenweij en moeten tijdens de herbestemming bewaard blijven?”

In het antwoord zitten de conclusies van de onderzoeksvragen verweven. In dit hoofdstuk worden die conclusies met elkaar verbonden en ontvouwt zich een algemene conclusie op de deelvraag.

De Engelenweij te Schoonebeek is gelegen in de gemeente Emmen. Dit gebied ligt aan de voet van de Hondsrug en wordt gekenmerkt door zandgrond. Daar is de Engelenweij dan ook op gebouwd. Schoonebeek, en specifiek het Oosterse Bos (voormalig Oosteinde) is een van de eerste veenontginningsdorpen van Drenthe en de huidige situatie in het Oosterse Bos heeft nog steeds een authentieke uitstraling. Het is in het belang van de omgeving en de Engelenweij dat dat ook terug komt in de herbestemming.

Verder kijkend naar het gebouw en het cluster zijn ook een aantal historische kenmerken terug te vinden. Hierbij zijn de meest kenmerkende onderdelen van het woonhuis de onderschoer, boerenvlechtingen, voegen en rieten dakbedekking. Van de schuur zijn dit de houten gevel, fundering op zwerfkeien en draagconstructie van houten kolommen en het driezijdige rieten schilddak. Dit tezamen geeft de Engelenweij zijn unieke uitstraling en deze onderdelen moeten dan ook behouden blijven.

Letten op de ruimtes binnen de Engelenweij valt al snel op dat de huidige indeling nog weinig historische waarde heeft. Wat het woonhuis betreft is de woonkamer nog echt authentiek en de keuken valt over te twisten. Deze ruimtes moeten in de basis bewaard blijven. De overige ruimtes van het woonhuis zijn al zodanig aangepast dat de historische waarde achterblijft. Vroegere bedstedes zijn er niet meer en de huidige ruimtes laten nog weinig authenticiteit zien.

Voor de schuur geldt eigenlijk hetzelfde. Ook hier heeft de huidige indeling van ruimtes weinig historische waarde. Bij zowel het woonhuis als de schuur komt naar voren dat de historische waarde hem voornamelijk in de gevels en de gebinten zit. Doordat geen enkel gebint hetzelfde is ontstaan er interessante zichtlijnen door verschillende ruimtes heen.

Wat betreft de constructie zijn er ook een aantal historische kenmerken die naar voren komen. In het woonhuis zijn dit de dragende wanden in combinatie met de stalen constructie. De afgesneden gebinten zijn ingeruild voor die stalen constructie. Dat is een kenmerk waar goed op gelet moet worden bij een herbestemming. Wat absoluut van historische waarde is, zijn de grote plakkaten Bentheimer zandsteen die gebruikt zijn voor de fundering. Daarnaast is ook de eiken sporenkap van grote historische waarde.

De schuur kent ook historische waarde als het gaat om de constructie. De houten kolommen komen uit verschillende jaren en zijn afkomstig van verschillende boerderijen. Ook hier heeft de kapconstructie een grote historische waarde, deze bestaat net als bij het woonhuis uit een authentieke eiken sporenkap.

Als laatste onderdeel zijn de componenten onderzocht. Wat hier naar voren is gekomen is dat voornamelijk de gevelcomponenten veel historische waarde hebben. Bij het woonhuis gaat het dan om de sluitsteen bij de onderschoer, de stalramen en de kozijnen rondom het woongedeelte. De onderschoer met sluitsteen en daarboven het uilenbord is een echte blikvanger. Binnenin zijn eigenlijk alleen de wandtegels van grote historische waarde als het om de componenten gaat.

Voor de schuur geldt eigenlijk nog meer dat de componenten met grote historische waarde zich voornamelijk in de gevel bevinden. De stalramen en -deuren zijn authentiek en ondanks dat ze scheef in de gevel zitten functioneren ze nog goed. Het laatste component met grote historische waarde zijn de sierknopen die aan de buitenkant van de gevel zitten.

Bibliografie

- ANP / Cor Out. (2016, november 8). *Veertig jaar geleden zat heel Schoonebeek onder de olie*. Opgehaald van rtv: <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/114966/veertig-jaar-geleden-zat-heel-schoonebeek-onder-de-olie>
- Dorpsportaal Schoonebeek. (sd). *Historie*. Opgehaald van dorpsportaaalschoonebeek.nl: <https://dorpsportaaalschoonebeek.nl/historie/>
- Drents Archief. (sd). Engelenweij. Assen, Drenthe, Nederland.
- ensie.nl. (2018, z.d.). *wat is de betekenis van energiezuinig?* Opgehaald van ensie.nl: <https://www.ensie.nl/betekenis/energiezuinig#:~:text=energiezuinig%20%2D%20bijvoeglijk%20naamwoord%20uitspraak%3A%20e,de%2Fhet%20energiezuinige%20>
- Graaf, d. (z.d.). *Boerderijen*. Opgehaald van geheugenvandrenthe.nl: <https://www.geheugenvandrenthe.nl/boerderijen>
- Haartsen, A. (2009). *Ontgonnen verleden*. Wageningen: Wageningen University of Science. Opgehaald van <https://edepot.wur.nl/144256>
- Kadaster. (sd). *Topotijdreis*. Opgehaald van topotijdreis.nl: <https://topotijdreis.nl/kaart/2021/@256575,520265,9.71>
- onzetaal. (2021, 12 28). *Duurzaam (betekenis)*. Opgehaald van onzetaal.nl: <https://onzetaal.nl/taaladvies/duurzaam>
- Open Info. (sd). *Informatie buurt Schoonebeek*. Opgehaald van allecijfers.nl: <https://allecijfers.nl/buurt/schoonebeek-emmen/>
- Ronald Stenvert, S. B.-M. (2001, z.d.). *Monumenten in Nederland. Drenthe*. Opgehaald van dbnl.org: https://www.dbnl.org/tekst/sten009monu07_01/sten009monu07_01.pdf
- Schotte, C. (z.d.). *hallenhuis*. Opgehaald van joostdevree.nl: <https://www.joostdevree.nl/shtmls/hallenhuis.shtml>
- wikipedia. (z.d.). *baander*. Opgehaald van wikipedia: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Baander>

Bijlagen

Bijlage I – Overzicht gebouwen Schoonebeek naar bouwjaar

Bijlage II – Fotorapportage componenten woongedeelte

Stalraam

Onderschoer

Enkele staldeur

Enkele staldeur

Kozijn noordzijde

Schoorsteen

Kozijn oostzijde

Boerenvlechtingen

Luikhaak

Muuranker

Wandtegels

Plafond woonkamer

Binnendeur

Kelderraam

Bijlage III – Fotorapportage componenten schuur

Stalraam

Sierknopen

Enkele staldeur

Bovenlicht

Waterpomp

Buitentoilet

Voorzetwand

Plafond

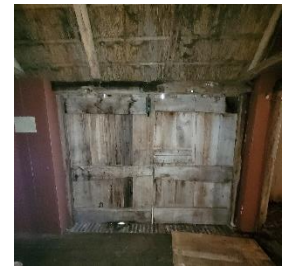
Vloerhek trap

Dubbele staldeur
oostzijde

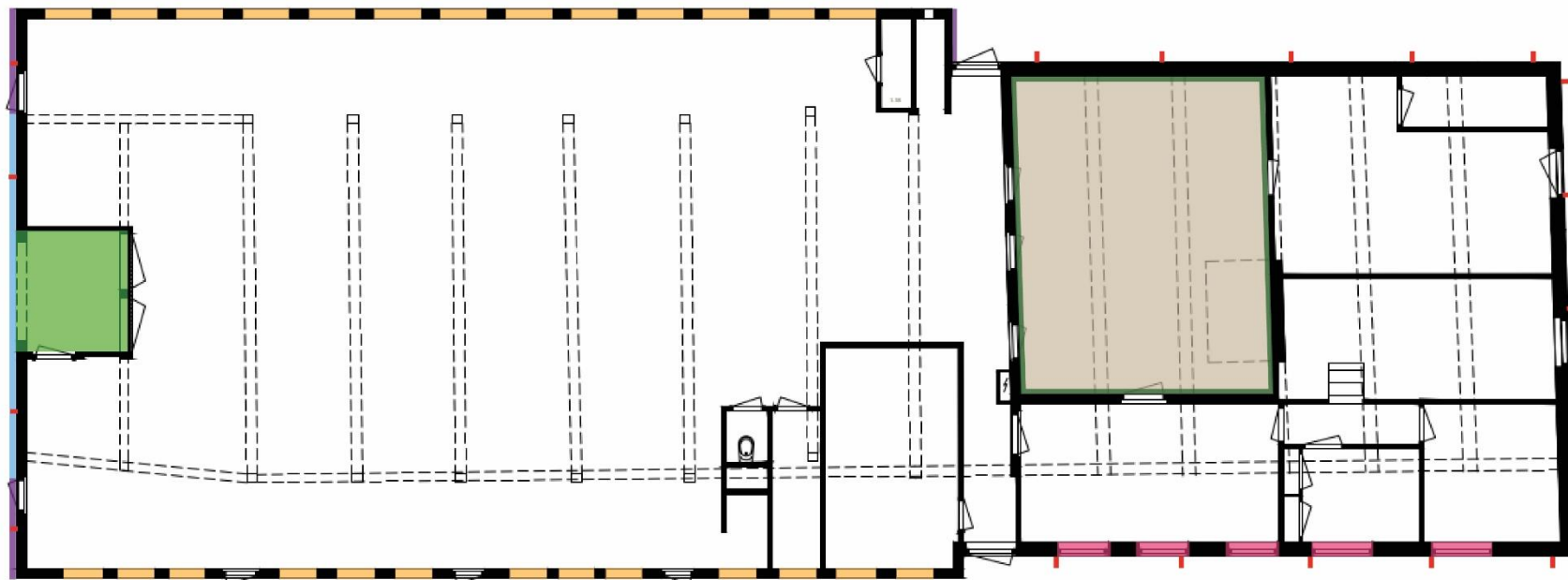

Binnen kozijn

Dubbele staldeur
westzijde

Bijlage IV – Plattegrond componenten woongedeelte Engelenweij

1. Onderschoer

2. Uilenbord

3. Plafond woonkamer

4. Boeren- vlechtelingen

5. Muurankers

6. Kozijnen woongedeelte

7. Haken luiken

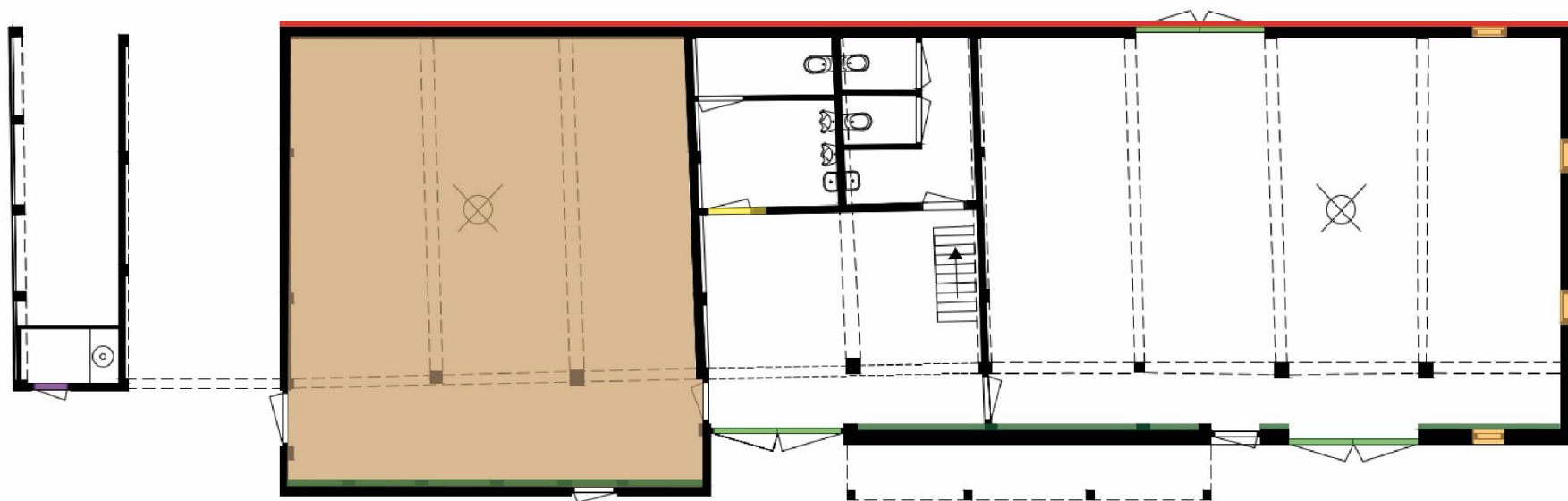

8. Wandtegels

9. Kozijnen schuurgedeelte

Bijlage V – Plattegrond componenten schuur Engelenweij

1. Stalraam

2. Sierknopen

3. Staldeuren

4. Plafond

5. Buitentoilet

6. Voorzetwand

7. Bovenlicht